

Universitätsbibliothek Wuppertal

Aeli Donati qvod fertvr commentvm Terenti

Donatus, Aelius

Lipsiae, 1902

Vita Terenti

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1572](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1572)

VITA TERENTI

A = cod. Paris. lat. 7920 s. XI (*correcturae, ubi nihil adnotatum, a man. 1.*)

B = cod. Vatic. Reg. lat. 1595 s. XIII (*inc. Andria II 1, 21; v. praef.*).

T = cod. Vatic. lat. 2905 s. XV (*v. praef.*).

C = cod. Oxon. Bodleian. Canon. lat. 95 s. XV (*inc. Euanth. I 2*).

F = cod. Florent. Marucell. C 224 s. XV.

V = cod. Vatic. Reg. lat. 1496 s. XV (*litterae inclinatae = man. 2 in rasura; v. praef.*).

p. XI

D = cod. Dresd. Dc. 132 s. XV.

L = cod. Leid. Voss. lat. Q. 24 s. XV.

P = cod. Paris. lat. 7921 s. XV.

det. = DLP.

M = cod. Cesen. Malatest. XXII. 11. V s. XV (*man. 4 Graeca suppl.*).

schol. Bemb. = scholia marginalia cod. Vatic. lat. 3226 Terenti.

„ *Vatic.* = „ „ „ Vatic. lat. 3868 „

„ *Victor.* = „ „ „ Laur. XXXVIII 24 „

„ *Paris.* = „ „ „ Paris. lat. 7899 „

ed. pr. = editio princeps Veneta s. a. (Vindelini Spirensis).

Calph. = „ Calphurnii Taruisiana 1477.

Steph. = „ Rob. Stephani Parisina 1536.

Lindenbr. = „ Frid. Lindenbrogii Francofurt. 1623.

Westerh. = „ A. H. Westerhovii Hagana 1726.

Klotz = „ R. Klotzii Lipsiensis 1838.

W. = Wessner.

*** lacunam significat.

1 Publius Terentius Afer Carthagine natus seruiuit
Romae Terentio Lucano senatori, a quo ob ingenium et
formam non institutus modo liberaliter, sed et mature
manu missus est. quidam captum esse existimant: quod
feri nullo modo potuisse Fenestella docet, cum inter 5
finem secundi Punici belli et initium tertii <et> natus sit
et mortuus: nec, si a Numidis uel Gaetulis captus sit, ad
ducem Romanum peruenire potuisse nullo commercio inter
Italicos et Afros nisi post deletam Carthaginem coepto.

2 Hic cum multis nobilibus familiariter uixit, sed 10
maxime cum Scipione Africano et C. Laelio, quibus etiam
corporis gratia conciliatus existimatur: quod et ipsum
Fenestella arguit contendens utroque maiorem natu fuisse,
quamuis et Nepos aequales omnes fuisse tradit et Por-
cius suspicionem de consuetudine per haec faciat 15

1 Publius] P. V | terrentius T | affer A | cartagine AT,
Kartagine F | seruit A || 2 terretio T | senatore A, senatori//
(i ex e corr.) T | ob genium T | non et formam F || 3 et]
etiam V | mature A || 4 est om. T | quidem A, quidam (a in
ras.) T || 5 in fine T F V || 6 et initium tertii hic om. V | tercii
A, tēcii T | et add. Ritschl | sit] est ATF || 7 et <initio ter-
tii> mortuus V | ne si T, n. F | animidis A | uel Schoell: et
codd. | getulis TF, gentulis V, geturis A | sic F | ad—
potuisse (adducere romanum potuisse peruenire F)] ad domi-
num Romanum peruenire potuisse Gronov (Ritschl, Fleckeisen,
Dziatzko), adduci Romam ibique uenire potuisse Schopen
(Reiffersch.), adductum Romam uenire potuisse Mommsen ||
8 comertio T, comertio F || 9 italicos A, italos V | cartagi-
nem AT, Kartaginem F | cepto codd. || 10 nobilibus ex no-
minibus corr. A || 11 C.] cum TFV | lelio TF || 12 concilla-
tus F | et] ex A || 13 maiorem natus A, natu maiorem V ||
14 et] ex A, et (sser. m. 2) V | equales AT | tradit TFV | et
om. F | portius AF, potius T || 15 faciet F

‘dum lasciuam nobilium et laudes fucosas petit,
 dum Africani uocem diuinam inhiat audis auribus,
 dum ad Philum se cenitare et Laelium pulchrum putat,
 dum [se amari ab his credit] in Albanum crebro rapi-
 tur ob florem aetatis suae: 5

suis postlatis rebus ad summam inopiam redactus est.
 itaque ex conspectu omnium <ubi> abit Graeciae in
 terram ultimam,

mortuust Stymphali, Arcadiae <in> oppido. nil P<ublio>
 Scipio <tum> profuit, nil Laelius, nil Furius, 10
 tres per id tempus qui agitabant nobiles facillime:
 eorum ille opera ne domum quidem habuit conducticiam,
 saltem ut esset quo referret obitum domini seruulus.’

3 Scripsit comoedias sex, ex quibus primam Andriam
 cum aedilibus daret, iussus ante Caecilio recitare ad ce- 15
 nantem cum uenisset, dicitur initium quidem fabulae,

1 lasciuam *A*, lasciuas *T* | fucosas (fucosas *V*) laudes
TFV || 2 uocem diuinam *Muretus*: uoce diuina *FV*, (-na//) *T*,
 uocē dum & *A* | inhiat] inh//////// (inhyat *suppl. m. rec.*) *T*, in
 huius & *A* | //uidis (a *suppl. m. rec.*) auribus *T*, auribus audi-
 dis *V* || 3 Philum *Roth*: fixum *A*, furium *TFV* | se *om. V* |
 cenitare *A*, coenitare *V* | lelium *AT*, Lelius *F* | putat pulchrum
 (pulchrum *T*) *TFV* || 4 se — credit (credat *A*) *secl. Ritschl* |
 crebro in albanum (-nis *F*) rapit² (rapi *TFV*) *codd., corr.*
Ritschl || 5 ob] ad *FV* || 6 suis postlatis *Ritschl*: post sublatis
A, ipso sublatis *TFV* || 7 ex] e *TV*, *om. F* | ubi *add. Bergk* |
 abit] abiit *TFV* | Graeciae in terram *Bothe*: greciam in ter-
 ram *codd.*; in Graeciam terram *Scaliger (Ritschl)* || 9 mortuus
 est infalo *A*, mortuus est in phalo *TFV*, *corr. Bergk*; mor-
 tuos Stymphalist *Ritschl* | archadiae *codd.* | in *add. Roth* |
 opido *AT* | nichil *A*, nihil *TFV* | Publio *Ritschl*: *P. codd.* ||
 10 tum *add. Deriatzko* | <ei> profuit *A*, profuit in *mg. V¹*, *om.*
TF | nil] nihil illi *A*, nihil ei *TFV* | lelius *ATF* | nihil
codd. | Furius tres] fimmistrot (Furius Tres in *mg. Daniel*) *A* ||
 11 id *Wolf*: idem *codd.* | facillime *A* || 12 operam *TFV* | ha-
 buit] si abuit *A* | conducciam *A*, conductuciam *T*, conducti-
 tiam *FV* || 13 obitus *F* | seruulo *A* || 14 comedias *ATF* ||
 15 edilibus *F*, edibus *T* | Caecilio *Hieron.*: caerio *A*, cerio
TFV | recitare — contemptiore] ore *A* | coenantem *V*, cenante
T, (coen-) *F* || 16 dicitur *Mommsen*: dictus est *V*, dictum est
TF | initium *Calph.*: initio *TFV*

quod erat contemptiore uestitu, subsellio iuxta lectulum
residens legisse, post paucos uero uersus inuitatus ut ac-
cumberet cenasse una, dein cetera percucurrisse non sine
magna Caecili admiratione. et hanc autem et quinque
reliquas aequaliter populo probauit, quamuis Volcatius 5
<in> dinumeratione omnium ita scribat

'sumetur Hecyra sexta, *exilis fabula'. *Leo Rh. M. 38, 321. LG 434A*

Eumuchus quidem bis [die] acta est meruitque pretium,
quantum nulla antea cuiusquam comoedia, id est octo
milia nummorum. propterea summa quoque titulo ascri- 10
bitur. < * * * * > nam Adelphorum principium Varro
etiam praefert principio Menandri. *Leo LG 2363*

4 Non obscura fama est adiutum Terentium in scriptis
a Laelio et Scipione, eamque ipse auxit numquam nisi
leuiter refutare conatus, ut in prologo Adelphorum (15 15
—21)

'nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles
hunc adiutare assidueque una scribere:
quod illi maledictum uehemens esse existimant,
eam laudem hic ducit maximam, quom illis placet, 20

1 contemptio *F* | lectum *V* || 2 uersus < *lac. 3—4 litt.* > *A* |
inuitatus] inçitauit *A* || 3 cenasse *F*, coenasse *V* | deinde
TFV | caetera *FV* | percucurrisse *FV* || 4 magna *om. F* | caerii
A, cerii *TFV* | admitione *T* || 5 equaliter *AT* | uolcatius
V, uolcatius *ATF* || 6 in dinumeratione *Schopen (Ritschl)*: de-
numeratione *A*, de enumeratione *TV*, de enunciatione *F* |
ita scribit *in mg. V* || 7 sumeretur *T*, sumeret *F* | hec ira
A, hechirra *TF* | exilis *Bergk*: ex his *codd.* || 8 die] deinceps
Ritschl | precium *A* || 9 quanta *T* | cuiusque *ATF* | comedia
ATF | id est *del. Ritschl* || 11 *lac. sign. Wolf* || 12 praefert

A, profert *V* | menandri (i *ex o corr.*) *A* || 14 lelio *TF* | ^{ci-}
pione *A* | eamque *Schopen*: namque *A*, eandemque *TFV* ||
15 refutare] se tutare *TF*, se ditari (*corr. m. 2*) *V*; refutare
<eam> *Dziatzko* | conatur *TV* || 17 ipsi *ATF* | maliuoli
TFV || 18 hunc] eum *Terenti codd. et Don. Ad. prol. 16* ||
19 uehe mens (*h ex r corr.*) *A* || 20 hinc *F* || duxit *F*, dux *T* |
quom] quod *codd.* | placeat *TF*

qui uobis uniuersis et populo placent,
 quorum opera in bello, in otio, in negotio
 suo quisque tempore usus est sine superbia.⁷
 uidetur autem leuius <se> defendisse, quia sciebat et
 Laelio et Scipioni non ingrattam esse hanc opinionem, 5
 quae tum magis et usque ad posteriora tempora ualuit.
 C. Memmius in oratione pro se ait 'P. Africanus, qui a
 Terentio personam mutuatus, quae domi luserat ipse, no-
 mine illius in scaenam detulit.' Nepos auctore certo com-
 perisse se ait C. Laelium quondam in Puteolano kalendis 10
 Martiis admonitum ab uxore, temperius ut discumberet,
 petisse ab ea ne interPELLARETUR seroque tandem ingres-
 sum triclinium dixisse non saepe in scribendo magis sibi
 successisse, deinde rogatum ut scripta illa proferret, pron-
 nuntiasse uersus, qui sunt in Heautontimorumenon (IV 4, 1) 15723
 'satis pol proterue me Syri promissa huc induxerunt.'
 Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adiu-
 toribus indiguerit, non tam Scipione et Laelio uti po-

1 qui] quid A, quod (?) F | uobis om. TF || 2 ocio F ||
 3 quasque A | tempore usus est] usus est tempore V, usus
 est ATF || 4 leuius se Ritschl: se leuius in ras. V², laelius
 autem A, lelius TF | solebat F | et Laelio et Scipioni Fleck-
 eisen: ex laelio ex scipionis A, et lelii et scipionis TFV ||
 6 que A | tum Ritschl: tamen codd. | et om. F || 7 C. memius
 A, Q Memius T, Q. Memmius FV | pro se ait] pro se A
 (Schopen, Ritschl) | qui a V, (ex quia corr.) F, quia AT; in-
 quit a Schopen (Ritschl) || 8 terrentio T | mutuans F | que
 Aemulus erat ipse A || 9 cenam AT, coenam F, scoenam V |
 cerio V || 10 C.] Q. TF, Q. (corr. m. 2) V | lelium TF | qdam
 (d in ras.) T | putelano A, putelano TF | kalendis] kt V,
 Hijs F || 11 martis A | temporius (o ex e corr.) V | ut] et T |
 discumbere F || 12 petisse TFV | interpellaret A, interpelle-
 retur F, interpollaretur V | seroque] serius TFV | ingressus
 TFV || 13 sepe///// (ad eras.) T || 14 successisse (ex corr. V²)
 sibi TFV | illi F | <...> pronuntiasse F || 15 ine autonti
 monumeno A, in eutontum T, in eutontiam F, in eautentu-
 merumenos V || 16 siri TF | huc (u ex ū corr.) T || 17 Santra
 Erasmus; satra AFV, sacra T | terentius F, terrentium T |
 exist (!) T | modo in ras. V² | auditoribus F || 18 lelio TF

tuisse, qui tunc adolescentuli fuerint, quam C. Sulpicio Gallo, homine docto et quo consule Megalensibus ludis initium fabularum dandarum fecerit, uel Q. Fabio Labeone et M. Popillio, consulari utroque ac poeta. ideo ipsum non iuuenes designare, qui se adiuuare dicantur, sed uiros, quorum operam et in bello et in otio et in negotio populus sit expertus.

5 Post editas <sex> comoedias, nondum quintum atque uicesimum egressus annum, animi causa et uitandae opinionis, qua uidebatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Graecorum instituta moresque, quos non perinde exprimeret in scriptis, egressus <urbe> est neque amplius rediit. de morte eius Volcatius sic tradit

sed ut Afer populo sex dedit comoedias, iter hinc in Asiam fecit. <in> nauem ut semel conscendit, uisus numquam est: sic uita uacat.

Q. Cosconius redeuntem e Graecia perisse in mari dicit

1 qui — fuere *sser. V²* | adolescentuli *FV* | fuerint *Ritschl* | fueŕ *A*, fueŕe *TFV* | C.] Q. *TV*, Q. quam *F* | sulphitio *ATV* : 2 hominē *T* | et quo consule Megalensibus *Ritschl* : et cuius (qui *V*) consularibus (-laminibus *F*) *codd.* || 3 Cecerit (!) *F* | uel] idem *F* | Q.] quinto *A* | labiene *A*, labione *TF* || 4 M.] ma. *F*, m/// *T* | Popillio *Muretus* : popillo *A*, pōpilio *TF*, pompilio *V* | ac] et *V* | ideo] deo *A* || 5 designare *sser. V²* | adiuuaret *TF* | dicantur *Ritschl* : dicuntur *AT*, dicunt *F*, dicerentur *in ras. V²* || 6 ocio *F* || 8 editas *F* | sex *add. Baehrens* | comoedias *ATF* | nondum] non iam *F*, *lac. 6 litt. T*, *om. V* || 9 incesimum *A*, uigesimum *T*, trigesimus *F*, XXX *V* | ingressus *Ritschl* | animi *om. TFV* | et uitandae] ⁷ (= et) uitandę *A*, euitandae *V*, -de *TF*; seu uitandae *Dziatzko* || 10 qua *Hareus* : qui *A*, quia *TFV* | aedere *F* | percipiendi *det.* : percipienda *ATF*, ad percipienda *V* || 11 grecorum *AT* | instituta *T* | non *om. TFV* || 12 urbe *add. Muretus*; an in Graeciam <profectus> est? | amilius *F* || 13 redite *A* | uolcatius *ATF* || 14 dedit comedias *TF*, comedias *ded. A* || 15 itē hinc in asiā faecit *A*, inte// hinc in as///// feč (inter et asiam *suppl. m. rec.*) *T* | <in> nauem ut *Schoell* : nauem (-im *TFV*) ut (cum *V*) *codd.*; ut nauem *Buecheler*, nauem autem ut *Ritschl* || 16 conscendit *F* | nusquam *V* || 17 Quintus *A* | cōscontius *T*, is *Contius F*, cōssentius *V* | grecia *TF* | periisse *TFV* | mari] sinu Leucadae *hic ins. Fleckeisen*; *cf. infra* | dicitur *F*, *om. A*

5723

Asiam Leg. Dess
Hes. X

15

a.159
cum [C et VIII] fabulis conuersis a Menandro; ceteri mortuum esse in Arcadia Stymphali † siue Leucadiae † tradunt Cn. Cornelio Dolabella M. Fulvio Nobiliore consulibus morbo implicitum aut ex dolore ac taedio amissarum sarcinarum, quas in naue praemiserat, ac simul 5 fabularum, quas nouas fecerat.

6 Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. reliquit filiam, quae post equiti Romano nupsit, item hortulos XX iugerum uia Appia ad Martis [uillam]. quo magis miror Porcium scribere 10

‘Scipio nil profuit, nil Laelius, nil Furius, tres per id tempus qui agitabant nobiles facillime: eorum ille opera ne domum quidem habuit conducticiam, saltem ut esset quo referret obitum domini seruulus.’

7 Hunc Afranius quidem omnibus comicis praefert 15 scribens in Compitalibus (*Ribb. com.*³ fr. 2)

‘Terenti num similem dicetis quempiam?’

Volcatius autem non solum Naeuio et Plauto et Caecilio,

1 cū .C. & VIII. AV, cum centum et octo TF; cum (C et VIII del.) *Ritschl*; cf. *Gell. XVII 4, 4* | a] e V | caeteri AF | 2 esse — Cornelio om. F | archadia ATV | <in> stymphali V | siue leucadia A, sinu leucadiae T, (-diae) V || 3 Cn.] .c.n. A,

gn. T | dolobella TF | M.] in . A, et M. (*sser. m. 2*) V | nobilior F | cons V, consunts A || 4 implicitam A | aut ex *Schoell*: ac ex A, acri *rell.* | tedio ATF || 5 sarcinarum] satirarum T, satyrarum FV | quas (*in quos corr. m. rec.*) T | nauem A, nauim TV, navi F, *corr. Ritschl* || 7 corpore om. F || 8 reliquit AT | que F | post om. TFV | Romano] r. V || 9 ortulos TFV | uillam *secl. Schopen* || 10 portium ATF || 11 nil 1. et 2.] nichil A, nihil TF | lelius TFV, ledius A | nil V, om. ATF || 12 tres — facillime *del. Ritschl* | idem *codd.* | facillime I | 13 operam TFV | ne “domum” quidem V | conducticiam FV | 14 saltem — seruulus *del. Ritschl* | esse F | referet A, refert F | domini om. F || 15 aframus A | praeferrī TFV || 16 compotalibus T || 17 terentii A, terrentio T, terentio V, om. F | num *Buecheler*: non A, in *mg. V²*, om. TF | dicetis *Buecheler*: dicens *codd.*; dicent *Ribbeck* | quepīam A || 18 uulcatius TF, uulcanus A | neuio *codd.* | ex plauto ex A | cecilio F, cecilio AT

sed Licinio quoque et Atilio postponit (*cf. Gellius XV 24*).
Cicero in Limone haecenus laudat

‘tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti,
conuersum expressumque Latina uoce Menandrum
in medium nobis sedatis motibus effers,
quiddam come loquens atque omnia dulcia dicens.’

item C. Caesar

‘tu quoque, tu in summis, o dimidiate Menander,
poneris, et merito, puri sermonis amator.
lenibus atque utinam scriptis adiuncta foret uis,
comica ut aequato uirtus polleret honore
cum Graecis neue hac despectus parte iaceres!
unum hoc maceror ac doleo tibi deesse, Terenti.’

8 Haec Suetonius Tranquillus. nam duos Terentios
poetas fuisse scribit Maecius, quorum alter Fregellanus
fuerit Terentius Libo, alter libertinus Terentius, Afer
patria, de quo nunc loquimur.

9 Scipionis fabulas edidisse Terentium † Vallegius in
actione ait

1 licinio] liuio *TFV* | actilio *TF*, accilio *V* || 3 ter-
renti *T* || 4 conuersus expressus que *F* || 5 in medium nobis]
in dium *F*, medium *T*, in medium certe *V* | motibus *Barth*:
uocibus *codd.* | effert *F* || 6 quiddam *A*, quid quod *TFV* | lo-
ques *F* | ac *TFV* | omnia] o *F* | dicens] miscens *Ritschl* ||
7 item *om.* *TFV* | G. *TF* | cesar *AT* || 8 tu in summis] o
dinudiate *A*, non tam summisso (dimisso *T*, submisso *F*) di-
midietate (dimed- *F*) *TFV*, corr. *Steph.* || 9 ponderis (d in n
corr. ut uid. m. 1) *A* || 10 adiuncta *T* || 11 ut *om. T* | equato
AT || 12 grecis *T* | neue *Roth*: neque *codd.* | despectus *Calph.*:
despecta *ex* (*ex V*) *codd.* | iacens *F* || 13 maceror. audoleo *A* |
deesse *TV*, deesse *F*, derē *A* | terrenti *T* || 14 hec *T* | terren-
ios poetas *T*, terentias poetas *A*, poetas terentios *F* || 15 mae-
tius *A*, metius *TFV* | flagellanus *AT*, flegellanus *V* || 16 ter-
rentius libo *T* | Terentius 2. *om. T* || 18 fabulas (s m. 2) *V*, fa-
bulis *T* | aedidisse *F* | terentius *FV*, terentius *T* | uallegius
(le del. m. rec. in *A*) *codd.*; Volcacijs *Buecheler* (olim *Vagellius*;
sic etiam Ribbeck et Schanz) | in actione] natione *TFV*

of Leo LG 434A

^{haec} tuae, <Terenti>, quae uocantur fabulae,
cuius sunt? non has, iura qui populis dabat,
summo <ille> honore affectus fecit fabulas?’

10 Duae ab Apollodoro translatae esse dicuntur comico, Phormio et Hecyra, quattuor reliquae a Menandro. 5 ex quibus magno successu et pretio stetit Eunuchus fabula, Hecyra saepe exclusa uix acta est.

1 tuae *Windischmann*: hae *AFV*, he *T* | Terenti *add. Fleckeisen* | quae *T* || 2 cuius *A*, cuius *F*, cuius *V*, siue *T* | iura qui *Ritschl*: qui iura *codd.* | populis *Ritschl*: populis retentibus (u et retentibus *del.*, in *mg.* terentius *adscr. Daniel*) *A*, populis recensentibus *TFV* || 3 ille *add. Ritschl* || 4 duae *T* | translatae *AT* | dicuntur] *** *F* | comico] caricio (uel -tio) *Vita Ambros.*; *Carystio Havet* || 5 formio *T* | et hechirra *F*, et echirra *TV*, ekÿra *A* | reliquae *A* || 6 successu magno *F* | pretio *A* | euimcus *F* || 7 haec ira *A*, hec echirra *T*, hec echira *V*, haec hechirra *F* | sepe *A* | ata *A*

recte